

14 oktober 2020

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

MEESTER AD IN ACTIE VOOR MBO'ERS: KOPPELEN!

Interessant bericht in de vorm van een brief aan de Tweede Kamer met het antwoord op een motie uit 2019 over het kunnen invoeren van de titel 'meester' in het mbo, te verkrijgen na het doen van een speciale route. Dat roept meteen associaties op, zoals bij de Master in het hoger onderwijs en 'Meister' voor Duitse studenten in het beroepsonderwijs op hogere niveaus, zoals bij ons de Bachelor. Maar het zomaar kunnen gebruiken in het mbo, om een excellente aanpak zichtbaar te maken voor een groep mbo'ers, dat was toen de vraag.

De Minister heeft advies gevraagd aan de SBB als de partij die verantwoordelijk is voor de mbo-kwalificaties. Maar de SBB gaat niet over de namen, titels of andere mogelijkheden om het niveau te duiden. Dus het verstrekken door de mbo-instellingen van een 'meestertitel' gaat niet door. Dat mogen de branches doen, voor een 'meesterkok', 'meesterslijper' of 'wijnmeester', na een 'meesterproef'. Men wil ook geen verwarring met de Mr. als wetenschappelijk graad, want dan wordt het wel erg lastig om alles uit elkaar te houden.

Maar de Minister doet in haar brief van 5 oktober een voorstel waaraan we niet voorbij kunnen en mogen gaan. Ze wil juist die excellentie en doorgroeien naar een hoger niveau na het mbo koppelen aan het zoeken naar mogelijkheden om de Associate degree bovenop mbo-4 te plaatsen. Die leerlijn zou aldus een eigen insteek en vormgeving kunnen krijgen, met een nadrukkelijke rol voor het mbo bij het ontwerpen, verzorgen en actualiseren.

Hieronder geven we de belangrijkste passages uit de brief. Daarbij ons commentaar en aan het eind een aantal kanttekeningen en suggesties in de richting van de overheid als het voorstel verder gaat worden uitgewerkt. Maar in de annex ook verwijzingen naar de huidige wetgeving, als het gaat om de ministeriële gedachten in de formele context.

MBO samengesmolten met de Ad

Elke passage wordt in een kader vermeld, waarna ons bijdrage wordt verwoord.

In de motie wordt aandacht gevraagd voor het belang van vakmanschap en de rol die mbo-opleidingen spelen bij het opleiden van vakmensen. De motie suggereert dat het introduceren van een meester-gezelroute, die bij succesvolle afronding tot de meestertitel leidt, tot betere specialisatie en verdieping in het vakmanschapsonderwijs in het mbo zou leiden. Concreet wordt in de motie aan mij gevraagd om in kaart te brengen wat er nodig is om de meesteropleidingen in het bekostigde onderwijsstelsel te introduceren en dit met de branches en de MBO Raad te bespreken.

Het gaat dus om zichtbaar te maken dat een mbo'er een specifiek niveau als vakman (en -vrouw) bereikt. Opmerkelijk is wel dat het alleen zou gaan om bekostigde opleidingen, terwijl juist het 'meesterschap' past bij private branche-opleidingen. Het zou dus als zodanig een vorm van het invoeren van een cross-over kunnen zijn.

Vervolgens maakt de Minister in haar brief duidelijk dat ze dit niet gaat doen, na ruggenspraak met de SBB. Maar ze wil de suggestie niet wegstoppen. Vandaar dat ze met een gericht initiatief komt.

Er zijn inmiddels ook voorzichtige signalen van de erkenning van getuigschriften van excellentieprogramma's als meerwaarde op de arbeidsmarkt. Voor verdiepende doorstroom zouden er meer vakgerichte Ad's moet worden aangeboden door mbo- en hbo-instellingen in samenwerking met het bedrijfsleven.

Hier duikt dus de Ad-opleiding op, niet als een programma op zichzelf binnen het hbo en met een eigen relevantie voor de arbeidsmarkt, maar als een verdieping en in het verlengde van een mbo-opleiding en in afstemming daarop. Daarbij speelt volgens de minister het werkveld een sterk aanjagende rol, om die koppeling in te vullen. Tevens stelt ze dat bedrijven en zeker de branches aan mbo'ers binnen de eigen werkomgeving een traject kunnen aanbieden dat door de werkgevers herkend en beloond wordt. En daarbij kan er zelf een 'etiket' op worden geplakt.

Ik vind het van groot belang dat mbo-studenten hun beroepsvaardigheden zowel tijdens als na hun mbo-opleiding kunnen ontwikkelen en zich kunnen specialiseren. Zo zijn excellentietrajecten een onderdeel van de kwaliteitsafspraken die ik met de mbo-scholen heb gemaakt en zet ik samen met de sector volop in op de verdere ontwikkeling van keuzedelen.

Eerst toch nog maar even de bal neerleggen bij het mbo, denkt OCW. Je zou ook kunnen zeggen dat in een doorloop naar een Ad alvast kan worden gezorgd voor een bepaalde optimalisatie, met een excellentietraject en passende keuzedelen (die op zichzelf al een civiel effect kunnen hebben).

Vakgerichte Ad's maar ook vakgerichte hbo-bacheloropleidingen kunnen bijdragen aan een hoger niveau van vakmanschap. Mbo- en hbo-instellingen uit diverse regio's hebben aangegeven dat er meer behoefte is aan dergelijke verdiepende trajecten.

Er is al veel mogelijk als het gaat om samenwerking tussen mbo en hbo, ook bij de Associate Degree. Zo kan een hogeschool ten behoeve van de onderwijskwaliteit een (groot) deel van de Ad-opleiding laten verzorgen door een mbo-instelling, zodat gebruik kan worden gemaakt van specifieke kennis, het netwerk en infrastructuur bij de mbo-instelling.

Goed om te horen dat bij het inrichten van hbo-opleidingen op basis van 'vakgerichtheid' kan worden ingespeeld op de mbo-instroom. Helaas kunnen we ons niet van alles voorstellen bij wat met 'vakgericht' wordt bedoeld. Het gaat bij het hbo om de relevantie met de arbeidsmarkt en het beroepsgericht zijn, zoals bekend.

Zou met 'vak' kunnen worden verwezen naar het hebben van 'smalle' opleidingen, nadrukkelijk gericht op specifieke functies? Het kan ook best zo zijn dat er dan wordt voortgebouwd op de wijze waarop bij mbo-kwalificaties aan het eind naar smalle eindprofielen wordt toegewerkt. Hoewel, er zijn juist plannen om het mbo breder in te richten, bijvoorbeeld in de sector economie. Dus?

Het is in ieder geval zo dat in het accreditiekader van de Ad staat dat deze opleiding, gebaseerd op descriptoren voor het hoger onderwijs, geen bedrijfsopleiding mag zijn. Ergo, het versmallen zal lastig worden, ook al omdat een Ad'er het recht heeft om door te gaan voor een bachelorgraad,

Daarnaast is een versmalling aan het begin van een vierjarige bacheloropleiding ook niet echt voor de hand liggend, mede gelet op de wens om steeds bredere opleidingen aan te gaan bieden.

Eind oktober verschijnt de monitor Associate Degree van SEO Economisch Onderzoek waaruit duidelijk zal worden hoe de Ad zich ontwikkelt. Ik ga daarover verder in gesprek met de MBO Raad en de Vereniging Hogescholen, ook om gezamenlijk te bezien welke behoefte er ligt voor meer verdiepende Ad-trajecten en hoe de samenwerking tussen mbo en hbo daarbij verder kan worden bevorderd.

Dat is dus iets om naar uit te kijken, dat rapport van SEO over de Ad, op basis van een monitor die de afgelopen periode is uitgevoerd.

Die twee zaken: verdieping en samenwerking, zijn prima aangrijpingspunten voor zo'n overleg van de Minister met beide koepels. We nemen aan dat ook het Ad-Platform en andere experts de tijd krijgen om een steentje bij te dragen.

Uiteraard zal helder moeten zijn wat onder 'verdieping' worden verstaan. Het kunnen Ad's zijn die voortbouwen op mbo-4-opleidingen, maar tevens de eigen hbo-status volledig waarmaken. Dus wel een mooie en soepele aansluiting en doorstroom, maar geen twee jaar mbo-verlenging.

Wat in ieder geval handig kan zijn, is het betrekken van SBB bij dit alles, als de hoeder van de mbo-kwalificaties. Er kan bijvoorbeeld worden bezien in welke sectoren en regio's er sprake is van een verschuiving in de vraag naar afgestudeerden van 4 naar 5.

Tot slot werk ik samen met de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en andere partners aan een doorbraak voor een leven lang leren, waarin ook volop ruimte bestaat voor de verdere ontwikkeling van vakmensen die zich het vak al meester hebben gemaakt. Met het STAP-budget bestaat er vanaf 2022 ook een publieke financieringsbron waar ook vakmensen een beroep op kunnen doen. Uw Kamer ontvangt dit najaar een voortgangsrapportage over een leven lang ontwikkelen.

Prima om er een extra kader aan te koppelen. Dat is zeker van belang voor het ondersteunen van die vakmensen die aantoonbaar over de daarbij passende competenties beschikken. Daarvoor is altijd maatwerk qua scholing te leveren. Dat er ook geld vrij komt, is helemaal meegenomen.

Aandachtspunten bij een verdere uitwerking

Laat straks dus maar de discussies en de overleggen losbarsten als het gaat om te komen tot mooie en soepel doorlopende leerwegen. Toch willen we graag een aantal aandachtspunten meegeven aan degenen die straks met elkaar om tafel gaan.

1. Als op basis van de mogelijkheden om werk te vinden in een bepaalde sector van het werkveld wordt vastgesteld dat een 'gekoppelde' leerweg mbo-Ad daarvoor geschikt is, zorg er dan voor dat de te maken afspraken 'hard' zijn. Dat betekent dat er geen vrijblijvendheid is ten aanzin van de randvoorwaarden. Ook moet helder zijn hoe elk jaar het periodieke overleg over aanpassingen binnen het mbo en de Ad leidt tot gezamenlijke beslissingen over het in stand blijven en houden van deze leerweg.
2. Het is van belang om ervoor te zorgen dat optimaal gebruik wordt gemaakt van de 'keuzedelen' en de inrichting van de beroepspraktijkvorming (bpv – stage) in de (voltijdse) mbo-leerweg. Daarbij past een duidelijk beleid voor de studentbegeleiding bij degenen die opteren in het mbo voor deze leerroute. Anders gezegd, de studenten moeten weten dat de keuze voor het verder gaan met de Ad verplichtingen met zich meebrengt voor het gaan volgen van bepaalde onderwijseenheden.
3. Er dient altijd in de gaten worden gehouden dat de Ad-opleiding voor de volle honderd procent onder de verantwoordelijkheid van de hogeschool valt. Er mag geen misverstand over bestaan dat alle onderliggende werkzaamheden plaatsvinden door personen die dit doen als 'medewerker' van de hogeschool, op basis van een individueel dan wel collectief contract (bijvoorbeeld tussen een mbo-instelling en de betreffende hogeschool). Uitspraken als 'de Ad-opleiding wordt (deels) door de mbo-instelling verzorgt' moeten worden voorkomen teneinde onduidelijkheden bij de betrokkenen te voorkomen. Het betekent nl. dat een Ad-opleiding (deels) op een mbo-locatie kan worden aangeboden, met gebruik van gebouwen en materialen en met inzet van medewerkers die op basis van zo'n overeenkomst en bijpassende contracten vallen onder de verantwoordelijkheid van de hogeschool.
4. Het is zonder meer nodig dat de betrokken onderwijsinstellingen bij alle besprekingen bezien hoe de rol van de mbo-instellingen kan en mag zijn op basis van de wetgeving voor het hoger onderwijs en de regeling die de CDHO (voor de doelmatigheid). In de annex zijn alle relevante passages uit de wet, de regeling voor de doelmatigheid en de formulieren van de CDHO op een rijtje gezet. Daarbij blijkt dus dat er 'harde voorwaarden' worden gesteld aan de betrokkenheid van het mbo bij het verzorgen van hoger onderwijs, onder sterk afwijkende regimes.
5. Als het gaat om de directe doorstroom naar het hbo moet worden gedacht aan voltijdse en duale Ad-opleidingen. Duaal is voor degenen die in de voltijdse dan wel 'beroepsbegeleidende' mbo-opleidingen zitten, voltijd is daarbij voor een voltijdse voortzetting. Deeltijd komt niet in aanmerking voor voltijdse mbo'ers, gelet op de positionering van die variant in het hbo. Er mag geen werkervaring worden geëist, net zoals dat wettelijk niet mag voor een specifieke baan, met een bepaalde omvang en dat soort aspecten. Het eisen van een bijpassende functie leidt dan automatisch tot een duale aanpak, met een onderliggende overeenkomst voor de school, de student en de werkgever.
6. Met de zelfstandigheid van de Ad-opleiding sinds 2018 kunnen er ook programma's worden ontwikkeld die in principe leiden tot eindonderwijs. Toch heeft een Ad-gediplomeerde recht op het doen van een resterend programma voor het verwerven van de bachelorgraad, zeker in de verwante onderwijssector. Met deze situatie moet rekening worden gehouden.

Annex

In deze bijlage worden de regelingen en kaders voor het verzorgen van een Ad-opleiding op een mbo-locatie, deels, op een rijtje gezet. Mogelijk dat in de komende jaren aanpassingen zullen gaan plaatsvinden, mede op basis van de Ad-monitor en de plannen van OCW. Tot zolang zal alles op basis van het onderstaande moeten gebeuren.

Wetgeving

In de WHW staat het volgende over de Ad met betrekking tot de samenwerking:

Artikel 7.8a. Associate degree-opleidingen

1. Onze Minister kan op aanvraag van een instellingsbestuur goedkeuren dat een deel van een associate degree-opleiding wordt uitgevoerd door een instelling als bedoeld in artikel 1.1.1., onderdeel b. van de Wet educatie en beroepsonderwijs dan wel een andere instelling voor beroepsonderwijs als bedoeld in artikel 1.4.1 van die wet.
2. Indien Onze Minister goedkeuring als bedoeld in het eerste lid verleent, wordt ten minste de helft van de associate degree-opleiding, waaronder in ieder geval de afstudeerfase en het afsluitend examen, verzorgd door de instelling voor hoger onderwijs. Op verzoek van het instellingsbestuur kan Onze Minister in bijzondere gevallen toestaan dat minder dan de helft van een dergelijke opleiding, met uitzondering van de afstudeerfase en het afsluitend examen, door de instelling voor hoger onderwijs wordt verzorgd.
3. Voor zover de associate degree-opleiding wordt uitgevoerd door een andere instelling voor beroepsonderwijs als bedoeld in artikel 1.4.1. van de Wet educatie en beroepsonderwijs is artikel 7.34, vijfde lid, van overeenkomstige toepassing.

In lid 1 staat dus dat een deel van de opleiding kan worden uitgevoerd door een andere instelling zoals een ROC, AOC of Vakschool. Er is verder geen wettelijke definitie bekend van wat moet worden verstaan onder 'uitvoering'. Zoals al aangegeven in dit nummer dient daaraan een overeenkomst ten grondslag te liggen, mede gelet op de eindverantwoordelijkheid die de hogeschool kent.

Als dat is geregeld en goedgekeurd, moet echter volgens lid 2 minimaal 50% van de studiepunten worden verzorgd zonder daarvoor anderen 'in te huren', personen die niet tot de reguliere bezetting van de hogeschool worden gerekend. Het probleem is echter dat hierbij geen definities voor de afstudeerfase en het afsluitend examen bestaan op basis waarvan het aantal studiepunten voor die beide eenheden is vast te stellen. De Inspectie heeft onlangs daarop ook gewezen in de 'Staat van het Onderwijs'.

In bijzonder gevallen mag het ook meer zijn dat wordt uitbesteed, los van die twee eenheden. Maar ook in dit geval is niet helder wat onder 'bijzonder' mag en moet worden verstaan. Er zijn, voor zover bekend, geen voorbeelden hiervan bekend.

Lid 3 gaat over het recht van de studenten om gebruik te maken van alle voorzieningen van de hogeschool. Als ze eenheden op een mbo-locatie volgen, hebben ze ook bijvoorbeeld een e-mail-account van de hogeschool en dat soort zaken.

Doelmatigheidsregeling

In de formele regeling voor de doelmatigheid van de opleidingen in het hbo staat het volgende over de inschakeling van het mbo, als het gaat om een aanvraag voor een (nieuwe) opleiding waarbij op voorhand het mbo wordt ingeschakeld.

Artikel 12. Criteria verzorgen associate degree-opleiding door bve-instelling

1. De Minister stemt in met het voornemen tot het verzorgen van maximaal de helft van de associate degree-opleiding, met uitzondering van de afstudeerfase en het afsluitend examen, door een bve-instelling, als bedoeld in artikel 7.8a, eerste lid, van de wet, indien het instellingsbestuur heeft aangetoond dat hiermee de kwaliteit van het onderwijs wordt geborgd.
2. De Minister stemt in met het voornemen tot het verzorgen van meer dan de helft van een associate degree-opleiding, met uitzondering van de afstudeerfase en het afsluitend examen, door een bve-instelling, als bedoeld in artikel 7.8a, tweede lid, van de wet, indien het instel-

lingsbestuur heeft aangetoond dat de betreffende bve-instelling specifieke kennis of een netwerk bezit in een bepaald specialisme, die niet binnen de eigen hogeschool kan worden georganiseerd, waardoor het verzorgen van meer dan de helft van de associate degree-opleiding door de bve-instelling ten goede komt aan de kwaliteit van het onderwijs.

3. Dit artikel is van overeenkomstige toepassing op een associate degree-opleiding die wordt verzorgd door een rechtspersoon voor hoger onderwijs als bedoeld in artikel 1.1 onder aa van de wet.

Hier komen dus de criteria aan bod, en die zoomen heel sterk in op de kwaliteit die dient te worden bewaakt als een hogeschool een deel uitbesteedt, ook al blijft deze verantwoordelijk en in het kader daarvan allerlei maatregelen op papier treft.

De CDHO beoordeelt volgens lid 1 ook, naast wat de NVAO te zeggen heeft in dit geval over de wijze waarop een opleiding wordt ingericht, of de kwaliteit met de getroffen constructie kan worden geborgd. Er zal dus ook door de mbo-instelling van alles moeten worden aangeleverd, met onderliggende constructies, en getekend door de betrokken CvB's. Een beoordeling door de NVAO, zes jaar later, kan best leiden tot een negatief oordeel, maar de oorzaak daarvan mag daarbij nooit bij de mbo-instelling worden gelegd – al is het maar vanwege het feit dat de NVAO geen zeggenschap over het mbo heeft.

Met lid 2 wordt de eis nog even sterker neergezet als het gaat om meer dan de helft van de studiepunten. Het mag dus niet een uitbesteding zijn omdat dit kennelijk interessant wordt gevonden. Er moeten duidelijke redenen voor worden aangedragen. Het kan leiden tot een nieuwe vestigingsplaats voor de hogeschool bijvoorbeeld en zoiets staat de CDHO niet snel toe.

Er moet aldus sprake zijn van een aantoonbare meerwaarde, ook op termijn. De Ad-opleiding kan bijvoorbeeld niet geheel door de hogeschool worden verzorgd omdat ze zelf niet over een bepaald instrumentarium beschikt of over een goede locatie. Ook kan bepaalde kennis alleen aldaar te vinden zijn, binnen de mbo-instelling of in die regio. Het moet dus 'ten goede' komen aan de Ad-opleiding.

Artikel 13. Aanvraagprocedure verzorgen associate degree-opleiding door bve-instelling

Een hogeschool of rechtspersoon voor hoger onderwijs doet een aanvraag voor het verzorgen van een deel van een associate degree-opleiding door een bve-instelling, middels het aanvraagformulier in bijlage 2.

De hogeschool moet dus het formulier invullen en indienen. In bijlage 2 van de doelmatigheidsaanvraag staat het volgende aan vragen waarop antwoord dient te worden gegeven:

Uit het aanvraagformulier – bijlage doelmatigheidsregeling 2018

Criteria en onderbouwing

- Indien van toepassing, welke bve-instelling verzorgt mede de associate degree-opleiding tot maximaal 50%
- Geef een onderbouwing waarmee wordt aangetoond dat de kwaliteit van het onderwijs wordt geborgd
- Indien van toepassing, welke bve-instelling verzorgt mede de associate degree-opleiding voor meer dan 50%
- Geef een onderbouwing waarmee wordt aangetoond dat de betreffende bve-instelling specifieke kennis of een netwerk bezit in een bepaald specialisme, die niet binnen de eigen hogeschool kan worden georganiseerd.
- Geef tevens een onderbouwing waarmee wordt aangetoond dat het verzorgen van meer dan de helft van de associate degree-opleiding door de bve-instelling ten goede komt aan de kwaliteit van het onderwijs.

Helder. In 2018 hebben we in onze nieuwsbrief hierbij aangetekend, zeker bij meer dan 50%: wie durft...

Uit de toelichting op deze zaken

Artikel 12 Lid 1: maximaal de helft van een associate degree-opleiding, met uitzondering van de afstudeerfase en het afsluitend examen, kan worden verzorgd door een bve-instelling. Dit geldt voor zowel bekostigde als onbekostigde opleidingen. De Minister gaat over tot het goedkeuren hiervan wanneer de hogeschool kan aantonen dat het verzorgen tot de helft van de opleiding door een bve-instelling, niet ten koste gaat van de kwaliteit van de opleiding.

Lid 2: in bijzondere gevallen kan ook meer dan de helft van de associate degree-opleiding worden uitgevoerd door een bve-instelling. Dit betreft ook niet-bekostigde opleidingen. De Minister gaat over tot het goedkeuren hiervan wanneer de bve-instelling kennis of een netwerk bezit in een bepaald specialisme, dat niet door of binnen de eigen hogeschool kan worden georganiseerd. Tevens moet worden aangetoond dat het verzorgen van meer dan de helft van de opleiding door een bve-instelling, ten goede komt aan de kwaliteit van de opleiding.

Lid 3: artikel 7.8a van de wet geldt zowel voor bekostigde als voor onbekostigde instelling. Artikel 12 van deze regeling geldt daarmee – anders dan de rest van deze regeling – zowel voor bekostigde als voor onbekostigde opleidingen.

Nogmaals, het betreft hier aan de ene kant lastig te beschrijven omstandigheden die moeten worden aangetoond en aan de andere kant zaken die juist kunnen garanderen dat er op langere termijn winst is te behalen uit de constructie. Onze vraag toen in 2018 was wel: Wat te doen als de hogeschool na enige tijd zelf die kennis bezit en kan beschikken over het instrumentarium alsmede over het netwerk?